PRACTICI FILOSOFICE ÎN DEZAVUAREA SURSELOR RĂZBOIULUI HIBRID:cazul Republicii Moldova[1]

Ana PASCARU,

doctor habilitat în filosofie, conferențiar cercetător

Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice USM

apascaru2010@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-4669-7996

PHILOSOPHICAL PRACTICES IN DISAVOWING THE SOURCES OF HYBRID WAR: case study of the Republic of Moldova

Summary

The issues of this paper is concerning on the philosophical prospecting and constanding continuation research about knowledge the unknwoing aspects of society's challenges, thus deepening and connecting them to the previous ones. Aspects that in the conditions of the Information Age, more recently of information technologies, are often used for opportunistic purposes, currently being transformed into elements of the hybrid war that society tries to counteract destructive interferences. In such conditions, a different understanding is required on the aspects of the challenges that are being tried to be transformed into sources of hybrid warfare. Circumstances in which the recourse to the reflexivity of philosophy means an invitation to its citizenship in all fields of activity of society, not only in that of scientific research. Or, philosophical thought warns us that everything in this world intercommunicates, interacts and influences itself inversely proportional to the level of knowledge and preparation of the human and social condition. While the uninvestigated aspects in their complexity multiply the challenges and increase their weight in the manifestations of society, which explains their attractiveness as sources of disinformation, propaganda or in social media affiliations builds the hybrid war.

Keywords: *philosophy, society, aspects of challenges, hybrid war, acceleration, alienationi*

Recursul la prospectările filosofice reprezintă o constantă în cercetările privind aspectele insuficient cunoscute din provocările societății. Aspecte care în condițiile Erei Informaționale, mai nou a tehnologiilor informaționale sunt adesea folosite în scopuri oportuniste actualmente fiind transformate și în elemente ale războiului hibrid căruia societatea încearcă să-i contracareze ingerințele distrugătoare. În atare condiții se impune o altfel de înțelegere[1] asupra aspectelor din provocări care se încearcă a fi transformate în surse ale războiului hibrid. Circumstanțe în care recursul la reflexivitatea filosofiei înseamnă o invitație la încetățenirea ei în toate domeniile de activitate ale societății nu doar în cel al cercetării științifice. Or, gândirea filosofică ne atenționează că, totul în acestă lume intercomunică, interacționează și se influențează invers proporțional nivelului de cunoaștere și pregătire a condiției umane și sociale. În timp ce aspectele neinvestigate în complexitatea lor multiplică provocările și își sporec ponderea în manifestările din societate, ceea ce explică atractivitatea lor drept surse de dezinformare, propogandă sau în afiliațiile social media edifică războiul hibrid..

Discutăm de cunoașterea unei stări de fapt cu ajutorul instrumentarului creînnoit al filosofiei prospectărilor. Instrumentar în care paradigma cercetării bazată pe inter și multidisciplinaritate deopotrivă cu metoda digitalizării evidențiază profunzimea conectărilor care se produc[2] între aspectele provocărilor mai puțin cunoscute și cele deja manifeste în societate. Prin instrumentarul filosofiei se demonstrează interacțiunea și interdependența schimbărilor ce se produc. De asemenea, că în conectările dintre aspectele provocărilor se reflectă reciprocitatea influențelor care accelerează multiplele procese din mediul comunitar, inclusiv impactul lor asupra matricei societale. Astfel, grație instrumentarului filosofic la interferență cu cel din alte discipline se dezvăluie intensitatea influențelelor înțelegerea cărora facilitează reliefarea presiunii accelerărilor din realitate și a celei societale în particular. Intensitate

[1] Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.

care argumentează nev oia de o abordare în complex pentru a fi cunoscute și valorificate ținându-le cât mai departe de ingerințele războiului hibrid. Or, aspectele din provocări, independent de gradul lor de cunoaștere ajung a fi responsabile de înlănțuirile producătoare și de decalaje sociale care întârziat soluționate ajung și ele surse ce alimentează insecuritatea comunitară. Cu atât mai mult cu cât, în decalajele sociale se reflectă deopotrivă manifestările și accelerărilor și alienărilor din societatea contemporană[3,2], dar și nivelul de pregătire a actorilor sociali pentru ale canaliza energiile ce le produc . De asemenea că, accelerarea și alienarea socială în comunitate, efectele acestora ține de modul în care sunt conștientizate, și se implimentează în acțiunile derulate de instituțiile societale. Concomitent se insistă și pe inocularea conținutului din consecințele pandemiei și din efectele post-pandemice care la fel alimentează alienarea din decalaje, șubrezând substanțial reprele axiologice ale comunității, condiției umane și envioremențu-lui. Altfel spus, înțelegerea accelerării, alienării și decalajelor socieale este direct proporțională menținerii echilibrului dintre valorificare versus utilizare a aspectelor din provocările impulsionate de deschiderile EI, mai nou a tehnologiilor informaționale la pachet cu cele ale stării beligerante ajung o constantă manifestă în societate.

Desigur, prin investigarea respectivă se încearcă a explică necesitatea urgentă de cunoaștere a impactului pe care aspectele invocate din provocări le reprezintă pentru mediul comunitar și envioremental. De ce? Deoarece în tabloul societății se demonstrează cum insuficienta cunoaștere a aspectelor din provocări nu este un împidiment în perpetuarea din ascendent datorită oportunităților tehnologiilor informaționale. Perpetuare care fragmentar înțeleasă și insuficient folosită de instituțiile responsabile nu arareori este folosită de forțe terțe în acțiuni divergente. Totodată prin oportunitățile care asigură prezența ascendentului din apectele respective invocă că acestea deja sunt implicate în manifestările din societate și enviorement. Cu atât mai mult cu cât, oportunitățile ascendentului pentru aspecte înseamnă și depășirea frontierelor societății, revărsându-seă peste alte medii sociale, inclusiv prin proliferarea decalajelor sau efectelor din problemele stringente nesoluționate. Depășiri care conectate cu cele din exterior relifează deopotrivă maturitatea factorului intern și resistența instituțiilor societale în fața ascendentului din aspectele provocărilor.

Monitorizând aspectele în ascendent pe parcursul primului sfert de secol XXI se constată că, oportunitățile deschiderilor care le favorizează prezența manifestă sunt mai degrabă utilizate decât valorificate în societate[2]. În această ordine de idei, devine impetuos focusarea ascendentului din aspectele provocărilor în condițiile accelerării și alinării în raport cu energia socială din comunitate[4]. Focusări conștientizarea cărora depotrivă dezleagă înțelegerea accelerării și alienării, a naturii decalajelor, constituirea și valorificarea energiei sociale din societate. Vorbim de un ascendent în care întâlnirea și înlănțuirea aspectelor din provocări influențează construcția energiei sociale. Totodată cu ajutorul înlănțuirilor se identifică căile care facilitează accesul la informația științifică și mediatică pentru toate palierele vieții, independent de nivelul de pregătire a actorilor sociali, dar și a mecanismelor reglatorii. Acces care prin intermediul net-workului și rețelele sociale accelerează distibuirea fluxului informațional și informatizarea tuturor actorilor sociali. Se atestă că, accelerarea fluxului informațional modifică caracterul Informatizării prin diseminare. Se observă că, pe parcursul diseminării informației nu arareori se intervine în conținutul acesteia, păstându-i parțial/formal veridicitatea. În timp ce conținutul informației este supus dezinformării completat cu falsuri de la noutăți intenționat falsificate până la proliferarea de idei false. Și dacă în perioada premărgătorare deschiderilor de noi orizonturi și net-work-ului arealul de cuprindere era mult mai mic și evident impactul acestor influențe. Gravitatea lucrurilor constă nu atât în fluxul dezinformărilor, cât în influența acestora asupra condiției umane, în capacitatea acesteia de a pune în aplicare gândirea critică, reflectând asupra lucrurilor pe care le cunoaște și cu care comunică[5,2].

Drept exemplu, excursul succint din perioada anterioară privind pericolul ideilor false. Pericolul constând în faptul că, ideile false nu lasă lucrurile să meargă de la sine, potrivit naturii lor. Ceea ce înseamnă că și încrederea în rațiunea umană nu este echivalentă cu încrederea în natura lucrurilor, deoarece argumentele fiind riguros logice sau falacious pot susține adevărul sau minciuna. Totodată acestea constituie și armele unei acțiuni iraționale pentru că, ideile false rămân produsul unei rațiuni insuficiente. Antidotul în accest sens nu este neîncrederea funciară în rațiunea umană, ci recursul circumspect

la instrumentele acesteia pentru a împiedica acreditarea ideilor false ca axiome ale gândirii și practicii social- politice și ca fundamente ale sistemului de drept. Filosofia socială a Iluminismului nu și-a dat seama de pericolele pe care le poate genera dominația ideilor false. Deoarece nu s-au gîndit niciodată la posibilitatea ca opinia publică să îmbrățișeze false ideologii a căror realizare să dăuneze binelui și bunăstării și să destrame cooperarea socială și coeziunea comunitară [5,2].

În continuarea celor anterior invocate reliefăm o stare de fapt care raportată la realitățile secolului XXI denotă profunzimea pătrunderii ideilor false, a dezinformării și propogandei în periglinarea acțiunilor din mediul comunitar și convertirea acestuia. Pereglinări care nesancționate prin intermediu mecanismelor statului de drept în spațiul societal al Republicii Moldova s-a ajuns să se încerce devierea parcursului europen la referendumul din 20 octombrie 2024. Astfel, comunitățile din autonimia administrativă găgăuză, majoritatea reprezentaților de etnie bulgară, locuitorii rainelor de nord și cei din raioanele de est(Transnistria) au votot masiv împotriva aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Chiar dacă localitățile respective, dar și membrii acestora au beneficiat fie de granturi pentru dezvoltarea regională, comunitară, dar și compensații la cădură și energie în perioada rece, începând cu anul 2021/2022 până în prezent. De asemenea că, autoritățile centrale cu susținerea UE au fost alături de cei din raioanele de est în criza energetică, încercând să li se acorde ajutor. Ajutor care a fost refuzat sub presiunea politicii neoimperiale a Federației Ruse în numele doctrinei ideologice în care continuă să fie îmbrăcate ideile false[6] .

Dezvoltând subiectul subliniem că, spargerea frontierelor dintre societăți mai înseamnă depășirea/ diminuarea stavililor dezinformîrii și propogandei din comunicare, dar și cele ale oportunităților. Oportunități care se constată că, nestigherit pot fi utilizate de factorul extern de la implicare tacită, susținerea politicianistă și manipulatorie a forțelor interne, dezinformarea și destorsionarea realităților până la intervenții militare neprovocate de societatea atacată. În timp deschiderile de noi orizonturi ale tehnologiilor informaționale sunt utilizate la dezvoltarea de industrii în ale dezinformării și propogandei, iar rețelele sociale conectori în aprofundarea și optimizarea acestora[6,2].

Optimizări în care dezinformarea și propoganda se ridică la un alt nivel, devenind componente ale rețelei războiului hibrid. Se atestă că, drept reper în acțiunile subversive este luată doar forma(ambalajul)informației veridice din societate, concomitent conținutul fiind distorsionat și umplut cu falsuri și neadevăruri grosolane, combaterea cărora a ajuns o problemă. Fapt pentru care în Uniunea Europeană a fost creată o agenție de combaterea efectelor razboiului hibrid, iar în societățile UE s-a început investirea în specialiștii care monitorizează conținutul rețelelor sociale și nu numai[7] .

Spre exemplu, politica neoimperială pramovată de Federației Ruse în raport cu fostele colonii ale Uniunii Sovitice. Discutăm de o stratagemă de polit-tehnologii sistemic instituționalizate prin intermediul cărora nu doar se continuă practicile metropolei de odinioară, ci se construesc modele și se implimentează cu instrumentele și valorile democratice din aceste societăți și nu numai. Modele cu ajutorul cărora s-au dezlănțui războaie: civil din Republica Moldova(1991-1992) transformat în conflict înghețat până în prezent, civil din Georgia(1992) și deschis în 2008, Ucraina(2014, 2022 - 2025-). Subliniem că, dezinformarea și propoganda susținute la nivel de stat în Federația Rusă încearcă să anuleze reperele axiologice, valorile general-umane și identitare, să desființeze/distrugă spațiile lor culturale, inclusiv dreptul la existență nu doar în fostele colonii ale URSS-ului[8,2].

În contextul deschiderilor de noi orizonturi, grație thnologiilor informaționale subliniem că, conexiunile ascendentului din aspectele provocărilor Inevitabil ajunge să se producă concomitent și pe verticală și pe orizontală și nu doar într-un singur spațiu comunitar. Se atestă că, efectele din întâlnirea conexiunilor din ascendent orizontal versus vertical se produc simultan în mai multe societăți. Discutăm despre caracterul tehnologiilor informaționale care facilitează conexiunile ascendentului și împreuneză dincolo de voință, amplasament geografic, cultural sau confesional comunitățile. În această ordine de idei, consemnăm importanța statutului societății și capacitatea de reziliență a instituțiilor societale și a membrilor comunității în raport cu conexiunile asendentul din aspectele provocărilor. Or, spargerea frontierelor dintre societăți este direct proporțională modului în care se transformă oportunitățile din aspectele provocărilor fie în căi facile de dezvoltare , fie în ingerințe externe

în viața societății[8,9]. Astfel, în societate oportunitățile deopotrivă sunt între rezistență și susținerea parcusului democratic și ezinformare, manipulare, trucuri politicianiste la limita cadrului legal până la un război hibrid atroce. Altfel spus, încetățenirea rezilienței la toate nivelurile societății cu lor externe în comunitate. Cu remarca că, contextul contemporan necesită o altfel de înțelegere asupra problemelor urgente aduse în prim plan de aspectele mai puțin cunoscute din provocări, catalizate și de beligeranța din regiune. Înțelegere care înseamnă abordări complexe pe potriva pericolelor cu care se confruntă societatea, indiferent de statut[1,2,8].

Desigur în obiectul cercetării se evidențiază și un alt tip de conexiuni, adică dintre aspectele mai puțin cunoscute din provocări cu cele ale componentelor matricei(țesutul) societății. Acest racurs include și elucidarea surselor care le alimentează deopotrivă și pe aceste entități, dar și pe cele care le distorsionează. Distorsionări care de facto se înscriu în componentele războiului hybrid. În cadrul studiului destingerile dintre accelerare și alienare sociale cunoașterea cărora va ajunge un indicator de flexibilitate în matricea societății. Destingere care și insuficient cunoscută reliefează particularitățile accelerării și alienării sociale sociale ce converg în matricea societății. Convergere care la rândul său denotă că, accelerarea și alienarea nu se limitează doar la conexiunile dintre componente, ci și la ceea ce se întâmplă între ele, inclusiv prioretizările din scala valorilor și criteriile privind circuitul setului de valori. Or, deschiderile EI și leguturile fragile cu deschiderile din Era Cultruală în primul sfert de secol XXI se soldează și cu proliferearea de tendințe prin care se încearcă diverse substituiri, înlocuiri etc[1,2] Înlocuiri care însemnă deopotrivă un continuu fragil în comunicarea dintre deschiderile culturale și cele civilizaționale în valorificarea a aspectelor din provocări întru edificarea matricei societății și un altul de promovare a sowt-urile tehnologiilor digitale. Tendințe care se pliază pe dinamizmul cotelor de accelerare socială și alienare socială[4,2], chiar dacă consecințele incursiunilor râmăn a fi mai mult necunoscute. În timp efectele accelerării sociale prin tehnologiile informaționale se revarsă continuu peste matricea societății, reperele axiologice, envioremențul. Revăsări în care accelerarea și alienarea modifică comunicarea componentelor din matrice și percpeția acesteia în spațiul societal. Or, din punctul de vedere al timpului social

modificările din comunicare se încoporează în țesutul social care ulterior este refractat, dar și refractar prin acțiuni și activități la toate nivelurile societății.

Emergența cunoașterii aspectelor respective în conexiune cu celelalte din provocări facilitează identificarea problemelor-cheie din societate și reduc din influența dezinformărilor, fake-news-urilor interne, externe și din social media. Concomitent cu desemnarea călor optime de soluționare a problemelor, cu o redimensionare prin reformare a organizării și organizațiilor(instituții) societale, a comportamentului membrilor societății pe plan imediat și mediu. De ce ? Deoarece vizibilitatea aspectelor invocate în spațiul societal ajunge a fi direct proporțională vulnerabilizării reperelor axiologice a tutror actorilor sociali și nu doar a celor din matricea societății. Cu atât mai mult cu cât, modificările din realitatea societății se confruntă și cu o trecere diametral opusă perioadelor anterioare, adică de la epidemiologie și imunologie spre neurologie [9]. Trecere care doar la prima vedere pare a fi una de natură medicală, dar de fapt este mult mai profundă. Or, schimbările care se produc ca urmare a celor neurologice în comportamentul persoanei, instituțiilor societale în care se activează, dar și în totalitatea relaționărilor de la intra și intergenerațională intra și intra-comunitare până la celedin exteriorul societății. Se atestă că trecerea respectivă influențează modul de gândire, inclusiv dușmanul nu trebuie căutat în exterior, acesta se află în interiorul persoaneiOptica de gândire în acest sens reliefează începutul unui alt mod de reflecție în căutarea și identifucarea dușmanului interior[9,2]. Identificare cu ramificații diverse și înlățuiri intrapersonale, intracomunitare, dar interrelaționale care necesită a fi urgent clarificate prin prisma antropologiei filosofice la interferență cu alte discipline, inclusiv cele ale vieții și sănătății publice.

Concomitent profunzimea se află și ea în plină schimbare deoarece este conectată la reorintările din modul de gândire. În această ordine de idei, se susține că în profunzime se regăsesc de la optimizarea căilor de soluționare a problemelor urgente din amploarea șocului pandemic, subnivelul de pregătire și sensibilizare instituțională, comunitară, dar și personală până la o abordare complexă. În timp ce complexitatea continuă să fie susținută cu instrumentarul filosofiei și metoda digitală și elucidează natura subnivelului invocat care în mare s-a perpetuat din consecințele pandemice în efervescența

unei părți în efecte și a altei direct în cauze post-pandemice. Perpetuări care nu doar intervin în accelerările și alienările pe toate palierele societale, ci le și fragmentează înlocuindu-le cu forme ce doar în aparență sunt conectate la conținutul lor. Și nu în ultimul rând, impactul consecințelor legăturii dintre efectele post-pandemice cu cele ale beligeranței declanșată după 24.02.2022 în regiunea de Est a Europei[2,4].

În contextul dat investigarea aspectelor din provocările contemporanietății cu precădere cele invocate drept insuficient elucidate necesită o schimbare de optică atât în acțiunile de cercetare, cât și cele din toate domeniile de activitate din societate. De ce? Deoarece contrar nivelului de cunoaștere a aspectelor din provocări nu doar cele mai puțin cunoscute ajung surse de alimentare și susinere de tendințe , procese sociale dincolo de frontierele propriei societăți, regiune sau continent. Vorbim de faptul că, aspectele din provocările societății nu doar au un ascendent nemaiîntâlnit în istoria civilizațiilor, ci pentru că deschiderile de noi orizonturi ale EI și tehnologiilor Informaționale nu sunt strâns conectate cu cele culturale. Or insuficiențele conectărilor dintre civilizațional amplifică formalul și zdruncină conținutul aspectelor respective. În atare condiții conținutul aspectelor din provocări catalizate și de multiplele crize în secolul XXI[2,3,9] care se pot transforma într-un sol fertil pentru ideile false în care conectările cu cele similare din exterior și în lipsa unor mecanisme reglatorii eficiente pot spori neîncrederea cetățenilor și deturna, inclusiv parcursul de dezvoltare a unei sau altei societăți.

Dezvoltând subiectul se elucidează importanța echilibrului în depășirea neîncrederii funciare în rațiunea de la instrumentele ce împiedică acreditarea ideilor false ca axiome ale gândirii și practicii politice în sistemul de drept. Se constată că, echilibrul este în avantajul regimului politic al democrației constituționale și susține normele procedurale care guvernează jocul politic și normele care consacră valorile demnității, libertății și siguranței persoanei. În acest sens echilibrul asigură garanție mersului firesc al lucrurilor și stăvilește agresiunea ideilor false. Totodată vulnerabilitatea regimului politic al democrației constituționale a alimentat ascensiunea regimurilor totalitare în perioada interbelică. Or, toleranța excesivă față de agresiunea ideilor false a permis folosirea proceselor electorale pentru a controla instituțiile Puterii.

Altfel spus, controlul instituțiilor puterii sporește riscul adoptării ideilor false ca axiome în organizarea politică, socială, culturală, confesională etc . Actualmente , discursul instituțional european afirmă că toleranța are limite și că intoleranță se combate cu intoleranța, dar eficiența este infimă dacă nu este susținută cu acțiuni instituționale ferme împotriva celor care promovează intoleranța. Cu atât mai mult cu cât, promotorii respectivi cred că mersul firesc al lucrurilor poate fi înlocuit cu forțarea acestora în direcția ideilor false[5,2].

Nu mai puțin interes în cadrul studiului prezintă investigarea programelor și practicilor politice ale partidelor sub aspectul influenței ideilor false. Partide care constituie *establishment*-ul național și comunitar în spațiul geografic al Uniunii Europene și nu numai din . Se atestă că și acestea sunt minate de idei false care se reflectă de la șubrezirea încrederii cetățenilor în șansele pentru o bună guvernare până la rezultatele comensurabile pentru rezolvarea problemelor cotidiene. Se constată că, partidele respective n-au subminat principiile și valorile democrației constituționale sub presiunea provocărilor cotidiene pe termen mediu sau lung ale cetățenilor. Este adevărat că, sub presiunea provocărilor alimentată de propoganda ideilor false nu s-a solda cu la pierderea libertății și renunțarea la demnitatea și siguranța persoanei. În timp ce pierderea valorilor libertății, demnității, siguranței din experiența istorică denotă că, ajung a fi în raport cu cele necesare costuri uriașe pentru condiția umană. Totodată comoditatea lâncedă, lașitatea, complicitatea cu agresorii fac parte din atitudini păguboase atemporal. Realitate care cere autorităților fie naționale, fie europene schimbări profunde privind metodele și concepția de guvernare în fața cetățenilor, inclusiv toate componentele: culturale, economice, de securitate internă și externă. În acest sens, consolidarea capacității de apărare împotriva manipulărilor și a actelor de intoleranță atât pe plan intern, cât și agresiunilor pe plan extern devin direct proporțional perpetuării statelor de drept în secolul XXI, inclusiv Uniunea Europeană, statele membre, în egală măsură și cele non-UE[5,2,1]. Drept argument experiența alegerilor din ultimii ani de pe continentul european și nu numai care au elucidat ingerințe masive în parcursul democratic al proceselor electorale de la falsuri, dezinformare până la utilizarea la maximum a rețelelor sociale și inteligența artificială(IA) [10,7].

Indubitabil nu se discută despre elaborarea și implementarea de mecanisme autocratice, ci mai degrabă subscriem celor de interzicere soft[11] . Mecanisme cu ajutorul cărora se reglează derapările și decalajele, dar și contracarează oportunismul și revanșismul doctrinar, neo imperialismul și iliberalismul, inclusiv dejucarea manipulatoriilor prin surse financiare, energetice sau de altă natură[12]. Studiile recente denotă că s-au întețit și multiplicat canalele prin care forțele din exterior cu contribuția celor din interiorul societății interferează și tind să-i deturneze parcursul. Vorbim de tentative de a transforma o societate într-un satelit pentru ai controla și influența starea de lucruri[6,2]. Cu atât mai mult cu cât, interferențele externe rămân necunoscute, dar se implimentează cu concursul forțelor ostile interne penru a deturna cursul societății, inclusiv cu instrumentele democratice. Altfel spus, prin procesul electoral se demonetizează valorile democratice și restaurarea celor doctrinar ideologice. Un exemplu mai mult decât elocvent, situația cu care se confruntă societatea Georgiei, odată cu venirea la putere a partidului Visul georgian. Partid care după recentele alegeri din octombrie 2024 au ajuns să pună pe pauză până 2028 procesului de integrare în Uniunea Europeană pentru care s-a investit aproape 20ani și nu doar prin declarații ci și prin adoptarea unei legi în parlameentul georgian

În continuare conținutul studiului este completat și cu o examinare exhaustivă a surselor care alimentează aspectele din provocări pe filiera conectării cu cele din exteriorul societății. Este vorba de surse care grație tehnologiilor informaționale care se conectează cu cele din exterior și în dependență de reziliența instituțiilor societale fie contribuie la dezvoltare, fie sporesc riscul de intervenții necontrolate în viața societății. Fapt pentru care s-a pedalat în continuare în paradigm enunțată a cercetării de a dezavua conectarea dintre surse respective. Dezavuare în care se evidențiază că, sursele astfel conectate au un carcater mult mai complex decât se cunoaște. Astfel, prin dezavuări se ajunge la indicatorii raportului de conectare dintre realitățile interne și cu cele externe. Concomitent cu dezavuarea prezenței manifeste dincolo de imaginarul uman al ideologiile false. Ideologii falsitatea cărora grație oportunităților din tehnologiile digitale se răspândește vădit mai rapid, decât tentativele de ale dezavua sau demnota. Altfel spus, cunoașterea

surselor care alimentează și triada consecințe-efecte-consecințe este direct proporțională dezavuării componentelor războiului hybrid. Componente care sunt diversificate și elaborate cu armele unor acțiuni iraționale pentru că, ideile false rămân produsul unei rațiuni insuficiente și în construcția războiului hybrid. Cu remarca că, elaborarea mecanismelor de contracare a acestor influențe maligne nu va întârzia să fie aplicat pe potriva necesităților și nici decum unul de cenzură[11,7].

Un alt exemplu, monitrizarea succintă privind sursele care alimentează triada cauze-efect-consecințe indică că, nu arareori acestea evidențiază aspecte ale problemelor –cheie care n-au fost suficient analizate. Aspecte pe care institutele societale sunt chemate să le identifice pe parcurs și să le soluționeze. Și pentru că acest lucru întârzie sesizările din sursele respective *nolens volens* ajung temei pentru a declanșa crize de către forțele ostile susținute din exterior, învinuind societatea că n-a fos suficient de flexibilă. Se constată că crizele declanșate de regulă sunt doar parțial provocate de întârzierile instituționale restul datorându-se intervențiilor externe prin interpușii din cadrul societății. De asemenea sursele din afara cadrului societal și cuplarea lor cu cele din interiorul societății amplifică problemele stringente încercând să devieze procesul de redresare a situațiilor sau folosindu-le drept reper în deturnarea încercărilor de conciliere dintre părțile implicate. Concomitent caracterul surselor tot mai mult reflectă conținuturile rețelelor sociale. Rețele pentru care se duce o luptă nemaiîntâlnită declanțșată de războiul armat al Federației Ruse împotriva Ucrainei. Un studiu realizat în perioada aprilie 2023-august 2024 de Paul Beacheaud în rețele Meta și Facebook a descoperit 38 milioane de conturi cu conținut de propagandă rusească[7].

În loc de corolar aspectele din provocările contemporane cărora societatea încearcă să le valorifice și utilizeze de departe nu este un drum facil, dar fără de care riscă să se împotmolească într-un angrenaj în care toate problemele ajung a fi urgente. Acestea de fapt fiind urgentate nu atât de realitățile manifeste, cât de ingerințele factrului extern prin oportunitățile deschderilor EI, mai nou a tehnologiilor informaționale. Deschideri care pentru factorul extern cu regim autoritar devin arme de influență și dezbinare în societate. În acest sens exemplul societății Republica Moldova începând cu anii 90 ai secolului XX este

mai mult decât elocvent. Or, intervențiile elaborate de Uniunea Sovietică și aplicate ulterior de Federația Rusă la început cu crearea RepubliciiMoldovenești Nistrene, războiul civil nedeclarat și nerecunoscut în 1992. După nota din 6iulie 1992 propoganda și dezinformarea s-au implicat nestingerit în viața societății folosindu-se greșelile comise de guvernările perindate la putere și lipsa de memorie(experiență) a instituțiilor sociale. Astfel se explică proliferarea propogandei ,dezinformării actualmente părți ale războiului hibrid să îndoctrineze grupurile minorităților culturale și reprezentanți ai etniei majoritare de români /moldoveni până la nivel de genom. Altfel cum se poate să-i refuzi majorității etnice valorile identitare și să i- le definești drept streine, iar spațiul cultural al limbii române cel de limbă moldovenească. De asemenea, să beneficieze de suport financiar de 151mln de lei doar în ultimii 2 ani pentru dezvoltarea regiunii adminstrative găgăuze și să votezi masiv peste 90% împotriva referendumului privind integrarea Republicii Moldova în UE, sau refuzul raionelor din stânga Nistrului la ajutorul de 60mln. Oferit de UE pentru depășirea crizei energetice și umnaitare. Exemplele sunt mult mai multe, important rămâne modul în care lecțiile trecutului sunt învățate de toți actorii sociali pentru a rezista provocărilor și consolida mediul comunitar devizat, diminuarea prin participare la contracararea formelor de îndoctrinare, dezinformare și propogandă ale războiului hibrid în care se învestec pentru a prolifera surse financiare greu de imaginat.

Notă: Articol elaborat în cadrul subprogramului de cercetare 010301 „Perspective interdisciplinare asupra fenomenelor de confluență și de confruntare în domeniile lingvistic, literar și folcloric în spațiul basarabean ca limes civilizațional și frontieră geopolitică”, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM.

Referințe bibliografice

1. Hadot P. *Filosofia ca mod de viață. Convorbiri cu Jeannie Carlier și ArnoldI. Davidson.* București: Humanitas, 2019.263p ISBN 9789735063566
2. Pascaru A. *Provocările societății în algoritmi de cunoaștere.* Chșinău: Print – Caro,2023, 258p
3. Harari Y. N. *21 de lecții pentru secolul XXI.* Iași: Editura Polirom, 2018, 400p
4. Rosa H. *Description Resonance: A Sociology of Our Relationship to the World.* Cambridge: Polity,2019. 450p ISBN: 978-1-509-51992-7
5. Stoica V. *Bolboroseala hipnotică a ideilor false. Dilema Veche nr. 1038 din 29 februarie – 6 martie 2024* www.dilemaveche.ro
6. *Raport SIS pe 16 pagini: Cifre și bani. Cum a influențat Rusia alegerile și referendumul din Moldova.* www.jurnal.md
7. Bouchaud P. *On Meta’s Political Ad Policy Enforcement: An analysis of Coordinated Campaigns & Pro-Russian Propaganda” 2024.* hal-04541571v1(link is external)The Internet, a disinformation highway?

   How social networks manipulate public opinion

   The 2017 presidential election via the prism of Twitter (in French)
8. Pascaru A. *Societatea între conflict și conciliere: cazul Republicii Moldova.* Ch.: Tipogr.-Sirius, 2012. 192p ISBN 978-9975-57-033-6
9. Byung-Chul H.*The burnout socety.* Stanford: Stanford University Press, 2015. 100p ISBN 978-0-8047-9509-4
10. *Analiză The Guardian: Partidele de extremă dreaptă au transformat inteligența artificială într-o armă, pentru a induce frică* www.jurnal.md
11. Lăzescu Al. I*nteligența artificială, competiția geopolitică și relațiile transatlantice* www.Revista22.ro
12. Susskind J. *Politica viitorului. Tehnologia digitala si societatea.* București: Corint, 219. 560p